

Warszawa, 14. 11. 2012 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich
RPO-710382-III/12/AJ

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Pan
Władysław Kosiniak-Kamysz
Minister Pracy
i Polityki Społecznej

Szanowny Panie Ministrze

Uprzejmie informuję, iż w napływających do Rzecznika Praw Obywatelskich skargach pojawia się problem ustalania długości stażu pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze jako warunku niezbędnego do nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze uregulowanego w art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

Zgodnie z tym przepisem ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem.

Do czasów nowelizacji przepisów ustawy emerytalnej Sąd Najwyższy badając kwestię uprawnień do wcześniejszej emerytury stał na stanowisku, iż do okresu pracy w warunkach szczególnych wlicza się okresy zasiłku chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego urlopu dla poratowania zdrowia, w czasie trwania tego stosunku pracy, przypadające po dniu 14 listopada 1991 r. (por. cyt. wyżej wyrok SN z dnia 17 kwietnia 2002 r. sygn. akt II UKN 337/01 OSNAP z 2004, Nr 1, poz. 8; wyrok SN z dnia 30 lipca 2003 r. II UK 323/02, OSNAP z 2004 r. Nr 11, poz. 197; uchwała z dnia 27 listopada 2003 r. sygn. akt III UZP 10/03, OSNP z 2004 r. Nr 5, poz. 87; wyrok z dnia 5 maja 2005 r.

II UK 219/04 OSNAP z 2005 r. Nr 22, poz. 361; wyrok SN z dnia 5 maja 2005 r. sygn. akt II UK 215/04, OSNP z 2005 r. Nr 22, poz. 360, wyrok SN z 6 czerwca 2006 r., sygn. akt I UK 338/05, niepublikowany).

Z dniem 1 lipca 2004 r. ustawą z dnia 30 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach rentach z FUS oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 121, poz. 1262) zmienione zostały zasady ustalania długości stażu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W świetle tej zmiany (art. 32 ust 1a pkt 1) przy ustalaniu okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenie z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Nie podlegają zatem zaliczeniu okresy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r., zasiłki: chorobowy, macierzyński, opiekuńczy, okres urlopu dla poratowania zdrowia, okres urlopu szkoleniowego.

Pragnę zwrócić uwagę na ukształtowaną linię orzecniczą Sądu Najwyższego w sprawie korelacji art. 32 ust 1a pkt 1 z art. 184 ustawy emerytalnej. Zdaniem Sądu Najwyższego wykazanie w dniu 1 stycznia 1999 r., określonego w art. 184 ustawy emerytalnej okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego, według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 obowiązujących po dniu 1 lipca 2004 r. (por. wyrok SN z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, OSNP 2011/19-20/260; wyrok SN z dnia 5 maja 2011 r., II PK 282/10, OSNP 2012/11-12/140; wyrok SN z 13 lipca 2011 r., I UK 12/11, LEX nr 989126).

W ocenie Sądu Najwyższego „(...) sytuacja osób wymienionych w art. 184, opisywana w doktrynie jako ekspektatywa prawa podmiotowego, polega właśnie na spełnieniu się tylko części stanu faktycznego koniecznego do nabycia prawa, które poprzedza i zabezpiecza przyszłe prawo podmiotowe. Uwzględnianie ochrony praw w trakcie nabywania, aprobowane i wskazywane w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (por. wyrok z dnia 3 października 2002 r., Angel Barreira Perez, sprawa C-347/00, ECR 2002 s. 1-08191), znajdowało wyraz także w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. uchwałę składu 7 sędziów z dnia 27 kwietnia 2000 r., III ZP 2/00, OSNAPUS 2000 Nr 16, poz. 620 oraz wyroki z dnia 4 grudnia 2003 r., I PK 111/03, OSNP 2004 Nr 21, poz. 368, z dnia 24 września 2004 r., II PK 25/04, OSNP 2005 Nr 10, poz. 141 i wcześniejszy z dnia 19 listopada 1993 r., II URN 47/93, OSNCP 1994/5 poz. 117). Także Trybunał Konstytucyjny stosunkom tym niejednokrotnie dawał ochronę, jeżeli miały postać ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej, czyli sytuacji prawnej, która spełnia zasadniczo wszystkie przesłanki ustawowe nabycia prawa do emerytury pod rządami dawnej ustawy, bez względu na stosunek do niej ustaw późniejszych. Trybunał uznawał je za postaci praw podmiotowych, do których znajduje zastosowanie ochrona praw nabytych (por. wyroki z dnia 30 listopada 1988 r., K 1/88, OTK 1988 Nr 1, poz. 6, z dnia 22 czerwca 1999 r., K 5/99, OTK 1999 Nr 5, poz. 100, z dnia 23 listopada 1998 r, SK 7/98, OTK 1998 Nr 7,

poz. 114 i przede wszystkim orzeczenie z dnia 11 lutego 1992 r., K 14/91, OTK 1992 Nr 1, poz. 7).

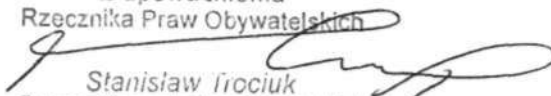
Uwzględniając, że ochrona ekspektatywy może wynikać z jej istoty, lecz także zyskiwać wzmocnienie w prawie, należy stwierdzić, że funkcję takiego wzmocnienia spełnił art. 184 ustawy o emeryturach i rentach wobec pozostających w toku stosunków nabywania prawa do emerytury z tytułu wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach przed dniem 1 stycznia 1999 r. W przepisie tym ustawodawca utrwalił sytuację osób, które w dniu wejścia w życie ustawy wypełniły warunki stażu szczególnego i ogólnego i zadeklarowały ich przyszłe prawo do emerytury w wieku wcześniejszym; przez wydanie tego przepisu nastąpił stan związania, tj. zobowiązania się przez Państwo do powstrzymania się od jakiegokolwiek ingerencji w istniejące prawo tymczasowe. Wobec tego przewidziana w ustawie ekspektatywa prawa do emerytury nie mogła wygasnąć na skutek nowej regulacji ustalania stażu zatrudnienia. Gwarancji przyszłego prawa do emerytury złożonej wobec osób, o których mowa w art. 184 ustawy, ustawodawca nie mógł już naruszyć przez ustalenie innego sposobu wyliczenia ich stażu ubezpieczenia. Stąd ocena, że wykazanie w dniu 1 stycznia 1999 r. określonego w art. 184 ustawy okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego, według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 obowiązujących po dniu 1 lipca 2004 r. Pogląd ten wzmacnia treść art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej, odsyłająca w zakresie warunków emerytalnych do przepisów dotychczasowych (obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1999 r.) (...)"

Jednocześnie uprzejmie informuję, iż Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się w przedmiotowej sprawie do Centrali Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (pismo z dnia 10 września 2012 r.). Treść odpowiedzi (pismo z dnia 4 października 2012 r. znak: 992700/6100/403/2012/WOS/1) wskazuje na brak stosowania przez organ rentowy wykładni przyjętej przez Sąd Najwyższy w cytowanych orzeczeniach przy ustalaniu prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej.

Dodatkowo pragnę wskazać, iż wstępnie problem ten został podniesiony w skierowanym do Pana Ministra piśmie z dnia 31 listopada 2011 r. RPO-682913-III/11/AJ, jednak w odpowiedzi z dnia 4 stycznia 2012 r. DUS-505-71-KW/11, brak było ustosunkowania się w tej kwestii.

Działając na podstawie art. 13 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.) uprzejmie proszę o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich